

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijanske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRÀ

GLASILO SAVEZA

JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ŠALJITE PRETPLATU!

ŠIRITE »ISTRU«!

RAVNOPRAVNOST

Tako se zove nov list koji je počeo izlaziti ovih dana u Beogradu. List nosi podnaslov »Časopis za narodnu odbranu i svrha mu je da vodi računa o našim manjinama u drugim državama i da prati rad manjinskih grupa u Jugoslaviji. — U uvodniku »Na posao« piše, između ostalog:

»Mnogo se danas u Evropi govori o manjinama. Izgleda da se to ne radi toliko iz ljubavi prema manjinama, koliko iz drugih razloga. Zaštita manjina prešla je od Društva naroda na pojedine zainteresovane države. Manjine su postale predmet međunarodnih pregovora, zbliženje pojedinih država smatra se nemogućim, dok se povoljno ne riješi pitanje njihovih manjina.«

»Stampa susjednih država stvorila je u svijetu i problem manjina u Jugoslaviji. Ona postavlja sve veće zahtjeve, a mi šutimo... Susjedne države imaju bezbroj naučnih i propagandnih ustanova i časopisa koje prate razvoj tog pitanja, a mi stojimo skrštenih ruku. Mi ostavljamo sve našim diplomataima. Tako se moglo raditi prije sto godina, a danas ne više.«

»Ravnopravnost« htjeli bi učiniti prvi pokušaj, da obaveještavanjem naše javnosti o sudbini naših manjina u inostranstvu i stranim manjina u Jugoslaviji prekinemo ovu našu tradiciju čutanja i nerada. I mi moramo da vodimo »naučnu« politiku, mi ne smijemo više da ostavljamo sve pukom slučaju, sudbini.«

»Ravnopravnost« neće tražiti za naše manjine u inostranstvu nikada privilegije, već samo ravnopravnost, to jest samo ona prava koja uživaju strane manjine u Jugoslaviji.«

Iz tih riječi moglo bi se u glavnom, upoznati cilj tog lista, kao i pogled izdavača na probleme manjina, a iz ostaloga teksta vidi se da je urednicima pri ruci razni materijal, većinom publicistički u širem smislu, o manjinskim problemima a konkretnim slučajevima.

Mi smo bili odavna počeli da ukazujuamo na nedostatak sličnoga rada kod nas i iznosili smo potrebu osnivanja društava, institucija i publikacija, koji će se baviti problemom naših manjina u drugim državama, kao i manjinskim problemom uopće. U koliko su nam mogućnosti dopuštale, nastojali smo u našem listu obuhvatiti i taj problem pa smo tako u više navrata pisali o Hrvatima u Njemačkoj, Madarskoj i Rumunjskoj, Slovencima u Koruškoj itd., a sistematski smo pratili i gibanja drugih manjina u Evropi i nastojali smo da o tome obaveješćujemo. Dok smo mi to radili preko lista, naš Publicistički odsjek, zapravo njegov pročelnik dr. L. Čermelj, izdavao je publikacije o problemu naših manjina i naučnom metodom obradivao i iznosio stanje poslije rata. Taj naučno-propagandni materijal bio je objavljen i na stranim jezicima, pa je tako upoznat i ostali svijet s našim problemom.

Ali naš Savez i naš list imaju specijalne zadatke. Naš je glavni i najpreči cilj da se bavimo Julijskom Krajinom: da obaveješćujemo naše emigrante o dogodajima u našem zavičaju, da iznosimo pred domaću javnost naše specijalne probleme; da iznosimo našu povijest, našu kulturu i sve ostale kulturno-političke manifestacije Hrvata i Slovenaca u Julijskoj Krajini u prošlosti i sadašnjosti. Taj obiman posao nastojali smo da sveladavamo kako smo najbolje znali i mogli, pa su godišta našeg lista najbolji dokument toga desetgodišnjega rada.

Zašto to iznosimo? Iznosimo zato da se vidi kako je bio preko potreban jedan list kao što je »Ravnopravnost«. List koji bi na sebe preuzeo jedan dio dužnosti praćenja života narodnih manjina u Srednjoj Evropi i koji bi uz to vršio propagandu da se već jednom i kod nas započne sistemskim radom na proučavanju problema

OSREDNJE VPRASANJE

Špansko vprašanje tvori danes najvažniji problem — Vloga štirih evropskih velesil v španskih dogodkih

Ljubljana. (Agis) 29. januaria 1939. Špansko vprašanje tvori danas eno najvažnijih vprašanj in problemov, v katerga je v uprta vsa Evropa. Dočim traja španska državljanška vojna, bolje mednarodno že 30 mesecev, napetost, ki jo je povzročala ta vojna ni bila bila vedno enaka. Vmes je potek bojev na španskih bojiščih in razne mednarodne zapetljaje prekinjala vojna na Kitajskem. Zasedba Avstrije in končno raskosanje Čehoslovaške. Vsi ti problemi so zdaj manj zdaj bolj zavzemali javno mnenje, ki se je z njimi vedno lahko zdaj boli, zdaj manj pečalo. Tudi so povzročili ti problemi ne malo napetosti ki so grozile vreči ves svet v klanje. Brez dvoma pa je, da ni nobeden od teh problemov tako dolgo in z vedno bolj naraščajočo napetostjo privezoval naše zlasti vso Evropo, pa tudi ves svet, kakor je to baš španska državljanška vojna. V zadnjem času, ko je Frankova armada, podprta od vseh strani, prebila katalonsko fronto in strla moč njene armade, ki se brez sredstev in hrane ni mogla uprati dvajsetkratni premoči in ko kaže,

da bo Franko zavzel vso severno Španijo in tako neposredno mejil na francosko ozemlje v vsem obsegu je postalo špansko vprašanje zopet eno najvažnejših. Društvo narodov, ki je imelo svoje precej klaverino zasedanje, na katerem se je ugotovilo predvsem slabo finančno stanje te mednarodne institucije, ker države ne izpolnjujejo svojih obveznosti do nje, je med drugim ugotovilo, da je španska republikanska vlada v polnem obsegu izvršila svojo prostovoljno vzeto obvezo in je umaknila iz svojih vrst skoro vse tuje vojaštv. Toda s tem je bila rešena le ena stran španskega problema nevmešavanja. Zato je Društvo Narodov moralno tudi ugotoviti, da je politika nevmešavanja škodljiva le republikanski vojaški moći, dočim je koristila nasprotnikom. V Evropi se odigrava, kakor je jasno razvidno, dvobojni med dvemi skupinami in sicer onimi, ki se niso zadovoljile z ustvarjenim povojskim stanjem, kot so ga ustvarile zmagovite države v svetovni vojni in po katerih hotenju, najbi od tedaj dalje nastala v Evropi doba mirnega prežekovanja uspehov te skupine. Notranje razmere pa so zlasti Italijo in Nemčijo prisile k »dinamiki«, ki je porušila to mirno in na video dobro stanje.

Poleg Društva Narodov, je zlasti razmotrivala špansko vprašanje, francoska narodna skupščina in pa francosko ča-

sopisje, ki vodi v tem oziru zlasti ostro borbo z italijanskim časopisjem. Potičeni dogodki zadnjega časa pa so Francijo nekako stisnuli in jo prisili k defenzivi

tako, da si ne upa v teh ozirih ničesar ukreniti, zlasti še, ker ji ne stoji ob strani popolnoma trdno Anglia klub večkrat poudarjenemu trdnemu prijateljstvu in skupnim interesom. Tako se je Francija v tem oziru uradno postavila v nekako stanje pričakovanja, ne da bi ščitila kakorkoli si bodi svoje interese, ki so, kar se Španije tiče, zlasti pa Sredozemskega morja, brez dvoma v nasprotju z interesom italijanskega fašizma, kar oboji z dneva v dan vedno bolj poudarja. Francija je zato le izjavila, da ne bo trpela, ko bo že enkrat urejeno stanje v Španiji, to se pravi po sedanjih izgledih po zmagi generala Franca, tujih čet na španskem ozemlju. To njen stajališče je podprtih tudi Anglija. Toda govoriti o tem naprej in postavljati neka stališča, ki je brezdvoma zlasti za Francijo precej težko. Znano je nemreč, da sta Italija in Nemčija zgradili na raznih točkah španske obale velika pristanišča za podmornice in druge utrjene točke zlasti pa sta močno utrdili otroke, ki leže ob španski obali, oziroma v Sredozemskem morju. Zato je jasno, da se bodo po končani vojni razvili novi problemi in nove zahteve, ki bodo vsekakor lahko močno uplivale na razna politična stališča.

Kot tretjo najbolj zainteresirano v španskem problemu pa moramo brez dvoma smatrati Italijo. O tem vprašanju smo že v listu razpravljal in smo ugotovili njen stališče do vseh problemov, ki so s Španijo v zvezi.

Kako je Italija navezala vso svoje akcije, tako politično, kakor tudi vojaško, na vprašanje izida še trajajoče vojne, vidimo jasno iz izjave samega Mussolinija, ki je pred kratkim dejal, da bi fašistična Italija smatrala vsako najmanje umeševanje Francije, ali katere koli druge države, v špansko državljanško vojno, ki naj bi se zlasti pokazalo v vojaški pomoči, kot napad proti Italiji sami. To Mussolinijev izjava vsekakor potrjuje vsi dogodki ki so se odigravali v Španiji, zlasti v zvezi s politiko nevmešavanja. Italija je pristala na to politiko, toda šele tedaj dokončno, ko bo vojna zaključena v prid generala Franca in ko bodo zavarovali interesi Italije na Sredozemnem morju, ki bi bili v slučaju zmage boljševikov, kot oni to imenujejo, najbolj ogroženi.

Italija si je poleg ugodne rešitve zase, ki naj bi jo prinesla zmaga generala Franca na eni strani, pripravila polagoma pot za rešitev vseh drugih vprašanj, ki se še odpirajo na Sredozemskem morju.

Brez dvoma je, da bo, ko bo najvažnije vprašanje rešeno, pristopila k reševanju tudi teh. Priprava k temu so bili zadnji dogodki, ko se je postavila v parlamentu, na cestah, v časopisih in z vsemi drugimi propagandnimi sredstvi,

zahteva po Tunisu, Nizzu, Korziku. Džibutiju itd. Uresničenje vseh teh njenih zahodov bi tako spopolnila popolnoma njene težnje in s tem bi prišla še do popolnega izraza tudi zmaga v Abesiniji. Italija hoče kakor druge velesile vladati nad delom sveta, igrati odločujočo vlogo v evropski in svetovni politiki in s tem zavzeti mesto med prvimi s krogom svetovnih velesil. V teh svojih hotenjih ne izbira niti sredstev, niti načinov, da bi jih uresničila. Pred sabo vidi jasno svoj cilj do katerega bi moral priti in to preko vseh ovir in brez ozira na vse, kar se pri tem odigrava. V teh svojih hotenjih se je v zadnjem času sicer naslonila na Nemčijo, ki zasleduje skorost iste ciljev kot Italija in v tem je morda, lahko rečemo, njena majhna ali velika slabost. O tem je danes še težko govoriti in prepustiti moramo kasnejšim razmotrovanjem. Toda spričo dejstva, da si vsi veliki in mali iščejajo zaslome pri večjih državah, ni to nič čudnega.

V španski državljanški vojni pa je zelo zainteresiran, tudi Nemčija, neglede na političen prestig, ki ga pri tem zasleduje, ampak zlasti iz gospodarskih ozirov.

Kakor vidimo je ona vzeila pod svoje vse bogate rudnike v baskijski deželi in jih izkorisča v svojem interesu. Preje je izkorisčala te rudnike skoro edina Anglija, ki je sedaj izgubila tu popolnoma ves svoj vpliv in vso svojo oblast. Da tvorijo ti rudniki za Nemčijo izredno važno postavko, se vidi iz tega, ker je Nemčija ustavila v svoji državni upravi poseben urad, ki naj vodi vse potrebitno glede teh rudnikov, ki so zlasti važni za narodno obrambo in oboroževanje.

Anglia kot zadnja od velikih držav gleda na problem španske državljanške vojne po svoje in kakor smo ugotovili, se je za enkrat postavila na isto stališče kot Francija tako, da poleg tega še obe do skrajnosti izvajata politiko nevmešavanja. Klub temu, da so njeni številni interesi v Španiji ogroženi, še vendar smatra, da njen glavni moći, zlasti kolikor se tičejo naravnega bogastva, niso do konca ogroženi. Poleg tega pa je vojaško v primeri s fašističnimi državami, kakor tudi Francija, še premalo pripravljena, da bi mogla zavzeti kako boli energično stajališče.

Kot žrtev vseh zapetljajev, krizajočih se interesov, prijateljstev in sovraštev, trije španski narod ki prenaša za enkrat v velikim junaštvom vse, kar mu je današnja razvrlana Evropa naprila. Od uspeha borbe, ki se odigrava na njegovem ozemlju, ki je po mnenju nekaterih že jasen, je odvisen nadaljnji razvoj dogodkov v Evropi, ki jih bomo čutili lahko tudi mi ugodno ali neugodno. Vsled tega je brez dvoma trentno za Evropo španski problem osrednje vprašanje. — Ž. i.

UGLEDAJMO SE

»Ravnopravnost« donosi pod gornjim naslovom:

Krajem oktobra poslala je »Njemačka akademija« u Münchenu, čiji je zadatak da proučava prilike na Jugoistoku, naročito u pogledu njemačkih manjina, svog lektora Lepera u Osijek, da tamot otvari specijalni tečaj za Nijemece koji su tokom vremena zaboravili svoj jezik. On je organizirao dva tečaja, jedan za odrasle, a drugi za omladinu; za odrasle svakog dana u večer, za omladinu svakog dana 2 sata prije podne i dva sata popodne. Pomoči posebne metode koja se osniva na njemačkoj narodnoj pjesmi, on predaje na jedan veoma popularan način njemački pravopis i gramatiku. Ovalni tečaji zaslužuju svu našu pažnju. I mi Jugosloveni mogli bi se ugledati na rad izaslanika Njemačke akademije. I mi imamo preko granica mnogo sunarodnjaka koji su pod tudjem vlašču sačuvati samo svoju slavensku krv, a ne jezik. Zašto ne bi na pr. zagrebačka univerza poslala nekog svog profesora u Železno u Gradišču (Burgenland). Da tamot predaje gradiščanski Hrvatima srpskokravatsku gramatiku. Zašto ne bi na pr. subotička univerza poslala nekog svog lječnika sa istim zadatkom u Baju, ili ljubljanska univerza u Celovcu?

naših narodnih manjina u drugim državama.

Izabrali im je »ravnopravnost«, taj list je ujedno odredio i svoj karakter. Iako sama ravnopravnost još nije nikakovo rješenje, ono je ipak u konkretnom slučaju da nas prvi politički postulat kada se radi o manjinama. Jer manjine su danas samo objekt i kao objekt političkih pre-

vora i kompromisa, one same nisu u mogućnosti da traže pravo, već su subjekti tih pregovora i kompromisa dužni da za njih traže ravnopravnost.

Na toj idejnoj liniji ravnopravnosti je i taj novi list. Nadamo se da će i na toj idejnoj liniji taj list izvršiti svoj zadatok na taj način, linijom ravnopravnosti, pri pomognuti, da se ostvari ideja prava. — p.

ZGUBA ZAUPANJA

Letos je kakor da bi ne bilo novega leta. Vse gre svojo pot kakor lani in nikjer, niti v razpoloženju ljudi, ni opaziti nikake spremembe. Res je, da prehod iz enega dneva v drugega, pa čeprav iz 31. decembra 1938 v 1. jan. 1939. ne more že sam na sebi ničesar spremeniti. Toda, kakor se je včasih ta prehod bolj čutil in je vsaj trenutno nastopilo nekako olajšanje pri ljudeh, letos tega ni bilo. Že na ljudeh samih se je opazalo, da jim je klub poskusom, da bi se razigrali, ležala na obrazih neka skrb in neka napetost.

Mnogo je bilo dogodkov v l. 1938, ki so ves čas držali ljudi v stalni napetosti in v nekem čudnem razpoloženju, ko človek čaka, da se bo zdaj zdaj tudi z njim in z njegovo okolico zgodilo nekaj težkega in neprijetnega. Tako stane je z ozirom na vse, kar se je zgodilo tudi upravičeno. Zgubili smo namreč zaupanje v druge in zaupanje vase, v svojo lastno moč.

Pred leti že smo sledili veliki borbi za afriške kolonije in smo upali. Upali in na dejali smo se, da bo konec vsaj ene, popolnoma naše, skrb. Še celo tako daleč smo šli v tem upanju, ni smo mislili, da bodo neprehodni hribi deželev in njena čudna klima pomagali, kakor, da ne bi še poznali letal in kakor, da ne bi še slišali o operitu. Upali smo še na drugo, na ljudi, verovati v poštenje držav in velesil, ki naj bi vsaj storile svojo dolžnost, kakor, da ne bi vedeli, da je danes bolj važno koliko so vredne na trgu delnice kakega prekopa, ali tovarne topovskih cevi, kot življenja ljudi. Mi smo pa klub temu upali še dalje v vse, v vsa sredstva, da bi le prišli, vsaj bližje, če že ne do svojega cilja.

Borba se je kmalu, ko še prva ni končana, prenesta bližje nas. Sledimo ji že tretje leto Španija se je spustila v boj proti delu Evrope. Majhna evropska vojna nekje rekli bi, na periferiji Evrope, je postala za nas, kakor za one, ki so na eni ali drugi strani v borbi prizadeti, novo upanje. Bolj kot kdaj prej smo bili prepričani, da bo vsaj tu postopev in notranja vrednost evropskega človeka, udarila na plan in se postavila proti vsemu, kar je izvrgla evropska civilizacija. Počasi, a vedno bolj prepičevalno, so nas razni dogodki v tem našem upanju razočarali, dokler ni nadaljni razvoj prisilil vsečino v brezbržnost, ki postaja že usodna. Kajti, če je Evropa in z njo tudi mi, s tako lahko prenesla razdejanje Češkoslovaške, ki smo jo, klub napakam, ki jih je imela, smatrali za sveito slovansko oazo, sredi evropskega kulturnega brezbržanja in to ne samo za nas Slovane, ampak tudi za marsikako drugo državo, ki se smatra za nositeljico revolucionarnih načel in človečanskih pravic, potem bo takško prenesta še marsikako dejstvo, ki je prošlo vsem človečanskim načelom. Nič čudnega ni, da danes lahko par ljudi žonglira po Evropi in par ljudi odloča o usodah milijonov in milijonov. Kakor, da bi na našem kontinentu ne živilo toliko ni toliko stotmilijonov ljudi, ki imajo tudi svoje možgane, svoje skrbi in svoje življenje.

V tem in takem položaju smo prešli v l. 1939, ne da bi se na tej časovni poti vsaj malo oddahnili ni odpocili. Nasprotno: vse se stopnjuje z dneva v dan in je tako, kot bi čakali nekaj nenadnega, kar se ima zgoditi tudi z nami.

Krmilo Evrope ima danes v rokah brez doma Nemčija. Nemčija je edina, ki se je klub vsemu, kar je pridobila skoro brez borbor, okreplila tako na materialnih dobrinah, kot na številu prebivalstva. Italija, ki je tesno naslonjena nanjo, je morala vsak svoj uspeh plačati s težkimi žrtvami in še plodov svojih naporov ne drži tako trdno v svojih rokah kot jih Nemčija. Anglija, ki se na naše, to je privice malih narodov, ne bo nikoli ozirala, če bi račun slabo kazal, se mi zdi kot stari in bogati Čoturikov ded, ki je pol ure iskal okoli sebe po borjaču svojo palico, da bi jo zalučal za name, ker smo ga s svojim kričanjem zbudili. Ko je našel, je bilo že prepozno in je potem spet dremal na svojem naslonjaču. Včasih nas je pa le poklical k sebi, nas naraho potegnil za ušesa in dal kako jabolko ali kaj podobnega. Francijo ji sloji ob strani. Po svojih revolucionarnih tradicijah najbogatejša država Evrope hira in njena lastna civilizacija, ki jo ni znala pravilno usmeriti, ji pozira njene življenske sile. Obe z Anglijo imata mnogo skupnega, zlasti interes. Ali bosta tudi v borbi tesno ena ob drugi, pa je stvar računa in ne idealov. Kajti pri vsem je možno, da se dve največji sili Evrope, ki sta, klub vsemu, Anglija na eni strani in na drugi Nemčija, pogodita in si razdelita oblast, četudi na račun prijateljev saj gre to lažje, ker je treba nasprotnika, če ni prešibek, prisiliti navadno z orozjem k popuščanju. Če to prenesemo na današnji položaj, nam ne bo težko prepričati se s resnino trditve tako v primeru Abesinijske, Španije in Češko-Slovaške, kjer se Angleži na francoske težnje niso preveč oziurali. Kako se bodo z ozirom na nove zahteve Italije ozirali v primeru novega sporov radi Tunisa, Korzike, Nice, Suezit, je vprašanje zase, ki pa že kaže svoje smer reševanja. Tako bi bilo danes boljše govoriti o konferencah 3. februarja in ne štirih. Pri tem si moramo predstavljati na vsaki strani po eno in pol velesile, ali k vsaki velesili po enega nepotrebrega trabantu. Navadili smo se že izključevati iz vseh kombinacij Rusiju, ki se brez dvoma zaveda, da vse pripravlja na končni obračun z njo in, da je od tega odvisen ves nadaljni razvoj.

Evropa je danes v rokah nasilja in ravnovanja. V tem so se moralna naša načela o pravici skriti tako, da morejo najti zatočišča le v najskromnejšem kotiku našega mišljenja.

AKTIVNE I PASIVNE MANJINE

»Ravnopravnost« donosi:

U »Revue de Paris« je L. Gabriel Robinet objavio članak o »problemu manjina v srednjoi Evropi.« Pored poznatih podataka o manjinama u pojedinih državama — koji su u ostalom doista zastareli — članak sadrži neka interesantna razmatranja. Na teritoriji Austro-ugarske, Njemacke i Rusije prije svjetskog rata broj manjina iznosio je 60 milijuna, a danas broj oko 20 milijuna.

Pisac dijeli manjine na aktivne i pasivne. Pasivne su one čiji matični narodi su ekspanzivni u spoljno političkom pogledu, a to su narodi totalitarnih država. Rjesavanje problema nacionalnih manjina dosta je komplikovano. Ako bi na primjer Poljska tražila Poljake u Češkoslovačkoj, onda bi Njemačka tražila njemačke teritorije u Poljskoj; ako bi Madžarska tražila madžarsku teritoriju u Rumunjskoj, onda bi Rumunjska tražila rumunjske manjine u Jugoslaviji(!).

Aktivne manjine su njemačke, madžarske i »ukrajinske« u srednje-evropskim državama, a pasivne: lužički Srbi, Rumuni, Rusi u Jugoslaviji, Jugoslaveni u Rumunjskoj, dalje Rusini, Bugari i Turci u Rumuniji — i uopće manjine koje mometano nisu opasne. O Njemicima u Jugoslaviji veli pisac, da zadaju

vlastima mnogo brige; tako su radikalni elementi tražili čak prisajedinjenje Njemačkoj(!).

Pisac uopće ne pominje jugoslovenske manjine u Italiji (650.000) i Njemačkoj (170.000), ali računa sa eventualnošću, da bi Rumunjska mogla da zatraži prisajedinjenje rumunjske manjine u Jugoslaviji (70.000)!

Prema obavještenjima autora članka Njemci su tražili prisajedinjenje njemačkih djelova Jugoslavije Njemačkoj, pisac dakle nije informisan, da njemački kolonisti u Jugoslaviji nemaju nikakvog kontakta sa granicama Njemačke.

Ko snosi odgovornost za ovakvu neinformiranost Pariza? Sami Jugosloveni, pošto ne suzbijaju stranu propagandu protiv interesa svoje zemlje.

Jugosloveni u Rumunjskoj (50.000 Srba i 12.000 Hrvata) nemaju ni jednu jedinstvenu organizaciju, ni političku ni kulturnu. Svi dosadašnji pokušaji da se osnuje jedna ovakva organizacija propali su. U posljednje vrijeme pokrenuto je opet pitanje, da kulturna i privredna jugoslovenska društva osnuju centralnu organizaciju koja bi zastupala interese Jugoslovena prema rumunjskim vlastima. Njemicima i Madžarima dozvoljeno je da osnuju ovakve centralne organizacije.

UBOJ V LABINU

Ko so imeli ples v dopolavoru »Pietro Chersa« v Labinu, je prišlo ob koncu zavade do umora. Pet delavcev, ki delajo v rudniku in ki so iz Brescie (Severna Italija) je napadlo Hektorja Zupančiča. Zupančič se je namreč zoperstavljal delavcem, ki so hoteli, da bi se ples podaljšal. V prepiru, ki je v sledi tega nastal, so ubili Hektorja Zupančiča. Vseh pet delavcev je bilo aretiranih.

MILITNIK DRUGORODNIH BATALJONOV IN SEŽANE IN REKE STRAŽIJO PRED PALAČO VENEZIA

Trst, februarja 1939. — Pod tem naslovom so prinesle »Ultime notizie« vest na prvi strani, da so 28. januarja zjutraj ob prisotnosti vrhovnega povelnika milice gen. Russa nastopili straži pred vladno palačo Venezia v Rimu bataljoni drugorodcev iz Sežane in Reke.

PETROLEJSKI VOD IZ ROMUNIJE DO REKE

Popolo di Roma je prinesel dne 26. januarja slednje vest iz Londona: Vsi angleški listi se že več časa bavijo s posmembnimi posledicami v politiki in gospodarstvu balkanskih držav, ki so jih prinesli razgovori s Cianom in to še več velja za bodočnost, ko se bo razširil talijanski vpliv na to pomembno gospodarsko področje. Dopisnik »Daily Express« poroča iz Bukarešta da so prišli v romunsko prestolnico italijanski strokovnjaki, da bi se pogajali za napravo petrolejskega voda dolga 800 km, z izhodiščem v Ploieștiu, srednji petrolejske zone in se končal na Reki. List končuje vest s slednjim odstavkom: Petrolejski vod bi šel skozi Jugoslavijo, ki je pred kratkim postala sigurna prijateljica Italije.

— Bovec. — Požar je nastal v gostilni Ferdinanda Mlekuža in je povzročil 35.000 lir škode. Zgorelo je 70 kv. sene, 200 m drvi, mnogo pohištva in delihi. — V Novem svetu pri Godoviču je nastal požar na poslopju Josipa Šemrova, ki tripi 17.000 lir škode.

— Brtonigla. — V tržaški bolnišnici je umrl 14-letni Silvij Piretič iz Mariničev zaradi opeklin, ki jih je dobil, ko se je polil s kropom.

— Doberdob. — 9. družinskih nagrad za številne otroke je bilo pododeljenih med domačine. Nagrade znašajo po 250 lir.

— Gorica. — Pred sodiščem je bil kaznovan 38-letni Stanislav Mikolavčič iz Števerjana na 6 mesecov zapora in 2000 lir den. kazni, ker je prekoracil mejo brez potnega lista.

— Kanal. — Pri gradnji električne centrale v Ložici je padel pri delih v tunelu velik kamen na Aleksandra Kleča iz Tolmina in ga na mestu ubil.

— Gorica. — Razpisani sta novi župniški mesti in sicer v Kanalu, kjer je pred kratkim umrl Venceslav Bele in v Otaležu, odkoder je bil župnik Anton Krapčev premeščen v Batue.

— Gorica. — Razpisani sta novi župniški mesti in sicer v Kanalu, kjer je pred kratkim umrl Venceslav Bele in v Otaležu, odkoder je bil župnik Anton Krapčev premeščen v Batue.

SMRT MSGR. KROPEKA U STAROM PAZINU

Zagreb, 31 jan. 1939. — »Obzor« donosi: U Starom Pazinu u hrvatskom dijelu Istre umro je u osamdesetoj godini života umirovljeni župnik i dekan msgr. Stjepan Kroperek, veoma zasluzni crkveni prosvjetni radnik medju istarskim Hrvatima. Pokojnik se rodio u Varaždinu i još kao mladi kapelan prije pola vijeka otišao je u Istru u tršćansku biskupiju, služeći sve do posljednjega dana hrvatskom narodu. Kapelanoval je najprije u Lovranu, zatim je bio upravitelj župe u Grdoseju kraj Pazina, dok nije 1892. g. postao župnik u Starom Pazinu, gdje je radio sve do umirovljenja, dakle četiri decenija do g. 1932. G. 1932 proslavio je svoju zlatnu misu. Kao uzoran svećenik i čestiti čovjek pokopan je uz sudjelovanje sedamnaestorice svećenika i uz veliku žalost naroda 17. januara o. g. na staropazinskom groblju.

† JOŽE ADAMIČ

V Slatini pri Banjaluki je umrl 24. t. m. g. Jože Adamič, doma iz Ivanigrada pri Komnu. Bil je uzoren vinogradnik in poštenski, kakor malo takih, prava kraška korenina. Dočakal je visoko starost 89 let in še pred nekaj dnevi je obrezoval drage mu trte ter veselo prepeval. Velika udeležba pri pogrebu je pričala kako je bil priljubljen in spoštovan. Pevski zbor slatinske sekcije banjaluškega društva »Istre« mu je zapel žalostinke na domu, v cerkvi in ob grobu. Simu Alojziju, ki je predsednik omenjene sekcije, in ostalim naše sožalje!

† RUŽICA IVANČIĆ

Zagreb, 1. februara. — U ponedeljak 30. januara o. g. umrla je Ružica Ivančić kćerka Ivana Ivančića. Pokopana je 31. o. m. na Miragoju, kamo su je otpričili ražloščeni roditelji, znanci i prijatelji na vječni počinak.

— Kneža. — Prve dni januárja je umrl najstarejši knežki občan 97-letni Franc Smrekar (Ruderc), oče američkega župnika Andreja A. Smrekarja, ki je umrl že 1. 1913 v Zedinjenih državah. Sožalje!

— Ricmanje. — Pretekli teden je umrl v Ricmanjih dolgoletni cerkvenik Miha Kuret, ki je bil dobro znan po vsej okolici. Zapušča številno družino z desetimi otroci. Znanci in prijatelji so mu napravili velik pogreb. Sožalje!

— Št. Vid nad Vipavo. — Zaradi močne zastrupitve so spravili v tržbolnišnico Ivana Brajdiča, starega 26 let.

— Trst. — 46-letna Katarina Katarinčič je prišla pri prehodu čez cesto pod avtomobil. Dobila je težke rane na glavi in si zlomila ramo.

— Trst. — Pred sodiščem so bile oproščene Sofija Jazbec, por. Bravičar, Kristina Hočvar, Marija Rijavec in Avgusta Hočvar. Obtožene so bile, da so delale splave.

tistih jazih, ki so okoli nas, ki so nam najbližji, nismo nikoli iskali niti svoje moči niti moči svojega naroda. Dokler ne bomo prišli do tega prepričanja, bomo lahko padli v se večjo brezbržnost, kot so nam je naprili dogodki v svetu iz zadnjih let.

DROBIŽ

— Trst. — Ladjo »Stockholm«, ki se je pred kratkim potopila zaradi požara, so sedaj spravili na površje in pričeli z delom za popolno obnovitev.

— Trst. — V Rovigu so pričeli graditi velik kanal, ki bo spajal Jadransko morje z gardkim jezerom. Kanal bo dolg 420 km in stal bo 400 miljonov lir.

— Trst. — Iz Mussolinijevega fonda je tržaški prefekt podelil rojstveno na grado 800 lir družini Jurišić za rojstvo dvojčkov.

— Trst. — Pred sodiščem je bil obsojen Milan Čok iz Lonjerja zaradi tatvine v škodo Marije Sudiceve in Juste Glavine iz Lonjerja, katerima je odnesel 100 odn. 500 lir. Pred sodiščem je moral priznati še tretjo tatvino 40 lir v škodo Ane Batičeve. Obsojen je bil na 1. letno in 1. mesec zapora in 4000 lir den. kazni.

— Trst. — Ker so odnesli iz ladjevnice sv. Marka večjo količino cina v vrednosti 12.000 lir, sta med drugimi prišla pred sodišče Marija Brečević in Perolja Herman. Oba sta bila oproščena.

— Trst. — Časopis je pozvalo mescanstvo, naj spravi zastave, ki so jih razobesili ob zavzetju Barcelone, da jih v kratkom spet razobesijo ob priliku zavzetja Madrida.

— Trst. — V ščeli se je spodrsnilo 12-letnemu učencu Viktorju Bekarju iz Sv. Ivana. Pri padcu si je zlomil noge.

— Trst. — Pri popravljanju neke hiše na Korzu so odkrili velik avstro-ogrski grb, ki je ostal še od konca svetovne vojne. Ugotovili so, da je bil pred davnimi leti v tej hiši hotel »Pri černem orlu«. Tržačani so z radovnostjo opazovali odkritje starega grba

PREDLOGI ZA FINANČNI ZAKON ZA LETO 1939-40

važni za učitelje — emigrante

Sekcija Jugoslovenskega učiteljskega udruženja za dravsko banovino v Ljubljani je izdelala in potom izvršnega odpora JUU poslala na merodajno mesto celo vrsto predlogov za finančni zakon za 1. 1939-40. Od teh povzamemo po »Učiteljskem tovariu« sledeče tri predloge, ki so za naše učitelje-emigrante posebno važni:

PRIZNANJE KONTRAKTUALNE SLUŽBE

K §-u 58. finančnega zakona za 1932-33. se doda nov odstavek ki se glasi: »Kontraktualnim učiteljem se prizna v pokojnino po §§ 113. in 116. U. Z. ves čas kontraktualne učiteljske službe. Utemeljitev:

Po prvotni redakciji točke 3. § 116. o uradnikih se je čas kontraktualne službe priznal v pokojnino in tudi za odmerjenje količine osebne pokojnine. Predpis iz finančnega zakona, katerega ukinitev se predlaže, ukinja to olajšavo, odnosno, po tem predpisu se kontraktualna služba sploh ne računa v pokojnino.

Ako se je mogla kontraktualna služba do 1. aprila 1931. vračunati po § 116. zakona o narodnih šolah v drž. službo za pokojnino in napredovanje in do 1. aprila 1932. upoštavati za pokojnino, ni razloga niti upravičenosti, da bi se ta olajšava še nadalje ne priznavala.

Ker gre tu le za majhno število kontraktualnega učiteljstva, je to samo še večji razlog za upoštevanje predloženega amandmana.

NOSTRIFIKACIJA UČITELJSKIH DIPLOM

§ 71. zakona o narodnih šolah naj se dopolni s sledеčim besedilom: »Za zaseanne učitelje narodnih šol morejo biti postavljeni kontraktualni učitelji in učitelji dnevnica jugoslovanske narodnosti, ki so polagali po ratifikaciji rapske pogodbe zrelostni ali praktični učiteljski izpit na ozemlju avstro-ogrskih monarhije in ki so že opravili dopolnilni zrelostni izpit na državnemu učiteljski šoli, odnosno dosegli nostrifikacijo učiteljskega izpita zrelosti.

Kontraktualni učitelji in učitelji dnevnica jugoslovanske narodnosti, ki so polagali zrelostni ali praktični učiteljski izpit v inozemstvu, opraviti dopolnilni izpit iz nacionalne grupe predmetov, ako hočejo službovati v kraljevini Jugoslaviji. Pozneje je bila predpisana povečana nostrifikacija. Ta je bila obvezna za vse učiteljske kandidate ki so dovršili svoje šolanje po 8. decembru 1920. torej po dnevu, ko je stopila v veljavno rapska pogodba. Po pojasnilu ministristva prosvete O. N. br. 43.575-36 kakor tudi po tolmačenju drž. sveta, broj 7358-36. obstoji ta nostrifikacija v tem, da morajo kandidati polagati vse predmete učiteljske mature.

Utemeljitev:
Ministrstvo prosvete je odredilo z odločbo O. N. br 29. 463-21, da morajo oni učitelji, ki so polagali zrelostni ali praktični učiteljski izpit v inozemstvu, opraviti dopolnilni izpit iz nacionalne grupe predmetov, ako hočejo službovati v kraljevini Jugoslaviji. Pozneje je bila predpisana povečana nostrifikacija. Ta je bila obvezna za vse učiteljske kandidate ki so dovršili svoje šolanje po 8. decembru 1920. torej po dnevu, ko je stopila v veljavno rapska pogodba. Po pojasnilu ministristva prosvete O. N. br. 43.575-36 kakor tudi po tolmačenju drž. sveta, broj 7358-36. obstoji ta nostrifikacija v tem, da morajo kandidati polagati vse predmete učiteljske mature.

Do 8. decembra je dopolnilni izpit obstojal edino v polaganju: jezika s književnostjo, zemljepisa in zgodovine kraljevine Jugoslavije in znanja o državljanjskih pravicah in dolžnostih.

Z vsemi položenimi izpiti je bil kandidatom omogočen sprejem v državno službo.

Je še nekaj učiteljev, naših državljanov, ki so orisli iz Italije. Tem je zelo otežkočen sprejem v državno službo zaradi tega, ker se zahteva za nostrifikacijo diplome polaganje vseh predmetov učiteljske mature.

Smatramo, da taka zahteva ni upravičena. Ako so diplome pridobljene do 8. decembra 1920. po položenem izpitu iz nacionalne skupine predmetov popolnoma upoštavane, ni razloga, da se zradi nostrifikacije od kandidata zahteva, da ponovno polaga učiteljsko maturu.

**POPRAVEK PREDPISA TOČKE 5. § 33.
FIN. ZAKONA ZA 1937-38.**

V II. odstavku točke 5. § 33. fin. zakona za leto 1937-38 se ukine beseda:

... »neposredno«.

Utemeljitev:

Po točki 5. § 33. fin. zakona za 1937-38. je čas nacionalnega dela, prebit v verskih prosvetnih avtonomijah in družbi sv. Cirila in Metoda, priznan kot čas aktivne državne službe. Odveč bi bilo govoriti na tem mestu o nacionalnih in patriotskih zaslagah učiteljstva, ki je službovalo v teh ustanovah. Po omenjenem zakonskem predpisu se prizna ta čas službovanja pogojno s tem, ako je prestop iz versko-prosvetne službe, torej privatne službe, v državno

DA SE UKLONE PSIHOLOŠKE SMETNJE

»Ravnopravost« piše:

Prilikom potpisivanja Beogradskog sporazuma izmedju Jugoslavije i Italije (25. III. 1937 godine) g. Ciano, ministar inostranih poslova kraljevine Italije, izjavio je: »da su nadležnim talijanskim vlastima dana dovoljna uputstva u pogledu učenja i upotrebe srpsko-hrvatsko-slovenačkog jezika i u pogledu bogosluženja na istom jeziku«; dalje je gospodin ministar saopšto, da je g. Mussolini ne dan potpisivanja jugoslovensko-talijanskog sporazuma oslobođio 28 političkih osudjenika slovenske narodnosti.

Poslije toga u postupanju prema jugoslovenskoj manjini nastupilo je izvesno poboljšanje, ukoliko se ono odnosi na policijske organe. Več samo zbljenje izmedju Jugoslavije i Italije donjelo je poboljšanje opće atmosfere u Julijskoj Krajini. Lokalni organi počeli su — i pod uticajem objektivnog pisanja talijanske štampe o Jugoslaviji i Jugoslovenima — da vide u Jugoslovenima in Italiji sinove velike jugoslovenske jedinice, koja ima u svijetu odredjeno ime s obzirom na slavnu prošlost i borbenost tog naroda. Talijanske vlasti su također pustile na slobodu mnogo pritočenika i u posljednje vrijeme i političkih osudjenika. Isto tako i prelaz granice danas je slobodniji; organizovan je više izleta Jugoslovena iz Italije u Jugoslaviju, a također iz Jugoslavije u Italiju. Dozvoljen je ulaz nekoliko jugo-

slovenskih dnevnih listova, ali u Italiji samo ne izlazi više ni jedan jugoslovenski list koji bi bio uredivan u duhu naroda. (Do 1929. godine Jugosloveni u Italiji imali su 13 listova i časopisa.) Jedino talijanski fratri u Svetoj Gori kod Gorice, koji su započeli taj samostan poslije priuđnog odlaska jugoslovenskih svećenika, izdaju jedan crkveni list, uredivan sasvim u talijanskom duhu.

Ni u crkvi ni u školi nije došlo do bitnih promjena. U onim crkvama iz kojih je izbačen srpsko-hrvatski ili slovenski jezik prije više godina, ne čuje se danas slovenska riječ. Nema više osnovnih škola sa srpsko-hrvatskim ili slovenskim jezikom. U školama ne smije se da predaje ni vjeroučna na materinskom jeziku. Nema ni privatnih škola sa materinskim nastavnim jezicom, kao ni osnovnih ni gradjanskih ni srednjih. Likvidacija privrednih ustanova nastavlja se

S obzirom na nove odnose izmedju Italije i Jugoslavije i na lojalnost našeg življa prema Italiji nema danas nikakovih zaprijetek da se toj manjini dadu sva prava. Več sama ranije spomenuta obećanja viših faktora ukazuju, da postoje neke psihološke smetnje konačnom zbljenju oba naroda na Jadranskem moru — smetnje koje su posljedica i postopečeg položaja našeg življa u Italiji.

ITALIJANSKI TISK V TUNISU

Ljubljana, 29. I. 1939. — (Agis). — Ker je v zadnjem času stopilo vprašanje Tunisa v ospredje, je zanimivo v posameznostih proučiti stanje italijanskih naseljencev v tej francoski koloniji. Za danes hočemo na kratko pokazati sliko italijanskega fašističnega tiska, ki zavzema kot propagandno sredstvo brez dvoma najvažnejšo vlogo.

Italijani v Tunisu izdajajo en dnevnik z naslovom »L'union«. Ta časopis izhaja v približno štirih tisoč izvodih in je zlasti njegova naklada padla, odkar so pričeli izdajati svoj list demokratični Italijani, ki nosi naslov »L'Italiano di Tunisia«. Tako da sedaj ne dosega dnevno 4 tisoč izvodov. List pa razpolaga z velikimi subvencijami, z velikim kadrom urednikov in sotrudnikov, s svojo lastno tiskarno tako, da brez dvoma sam ne more kriti visoke rezije. Svoje moći seveda ne more popolnoma razviti, ker stoji pod ostro kontrolo domače demokratične javnosti. V svoji vrstah zlasti ostro napada notranjo politiko Francije, politiko ljudske fronte proslavlja hitlerjevska Nemčija, fašizem itd. Jasno je, da si stojita s listom »L'Italiano di Tunisia« v očistem nasprotju s katerim pa je fašistični list obračunal na ta način, da je sklenil, da ne bo odgovarjal na njegove napade in trditve.

Kot teden izdajajo Italijani majhen listič z naslovom »Il lavoratore Italiano«, ki vodi predvsem polemiko s krajevnimi antifašisti. Vendar pa je ta list v vseh ožirih zelo majhen in med ljudmi skoraj nima odmeva. Kod bogato ilustrirano revijo izdajajo Italijani revijo z naslovom »Italiani di Tunisia«. Revija priča zlasti številne ilustracije s katerima proslavlja uspehe fašističnega dela. Revija se pošilja večji del brezplačno kot propagandno sredstvo.

Poleg tiska kot propagandnega sredstva, moramo omeniti tudi radio, kajti italijanske postaje so od evropskih najbližje in tako zelo močne, da je druge postaje težko slišati. Oddajo imajo razdeljeno tako, da se lahko eno ali drugo postajo posluša ves dan.

NEMŠKI TISK V JUGOSLAVIJI

Po podatkih Narodne biblioteke v Beogradu izhaja danes v Jugoslaviji 56 nemških listov. Med temi so 4 dnevni, 26 tednikov, 4 štirinajstdnevnik, 13 mesečnikov in 9 listov, ki izhajajo od časa po potrebi. Za nemško narodno manjšino v Jugoslaviji vsekakor impozantan tisk, ob enem pa tudi dokaz kako se Nemci v Jugoslaviji lahko neovirano razvijajo in izzivajo.

DJECA IZ DALMACIJE U ITALIJI

U godišnjicama talijanske statistike možemo nači čak podatke o letovanju talijanske djece iz Dalmacije u Italiji. Godine 1937 bilo je na letovanju u Italiji 426 talijanskih djece iz Dalmacije, i to 250 muškaraca in 176 devojčica. Muškarci su bili organizirani: 120 (mladij) u Balili, 86 u Avanguardiji i 42 su bili »mladi fašisti«, a ženska djeca: 97 »male Talijanske«, 62 »mlade Talijanke« i 17 »mlade fašističke«. To su večinom djece talijanskih planata, ki jih mogu v Dalmaciji slobodno da se užgajaju u talijanskom duhu.

MLADINSKI KOTIČEK

SLOVENSKI EMIGRANTSKI OMLADINI

Dosedaj obstoja v Jugoslaviji štiri agiline in delavne omladinske sekcije: na Sušaku, v Zagrebu, Slavonskem Brodu in Beogradu.

Pravijo, da korakamo Slovenci vedno nekaj desetletij za časom kot ga štejejo in merijo veliki ter kulturni narodi. Vendar v Jugoslaviji korakamo, kaj radi se pohvalimo, vsaj nekaj pred časom. Žal, toda slovenska emigrantska omladina pri tem ne sodeluje.

Skoraj ga ni večjega kraja v Sloveniji, kjer ne bi delovalo in prečesto tudi živottariло primorsko-emigrantsko društvo. Životariло pravimo! Zakaj?

Radi ekonomizacije in racionalizacije dela se delijo društva v sekcije, po katerih se grupirajo člani ne glede na starostne razlike. In v tem leži hiba naših celic! Poglemo malo okoli sebe in videli bomo, da tvori mladina v vseh pokretih problem rase, iedro, na katerem se dvigne ali propade bodočnost. Organizirana je ta mladina v lastnih mladinskih organizacijah, sama se vzgaja, sama izpopoljuje v osamosvojuje. Punčica, ki jo skrbno vzgaja in neguje.

Ali mar emigrantskih pokret ne potrebuje mladine? Prav emigrantski pokret jo potrebuje še v večji meri in še boljši kot ostala gibanja. Sai je emigrantska mladina, daleč od domačega kraja, od svoje ožje domovine, v nevarnosti, da jo sorodna okolina asimilira in iztrga emigrantskim vrstam in emigrantski misli.

Stara generacija, ki je živila in preživelu usodne dneve, polagoma izumira. Ne samo, da starji borce umirajo, tudi starajo se in že samo to dejstvo ih trga iz naših vrst. Vključeni v stare preživele nazore, se ne morejo prilagoditi in vživeti v nove razmere, v novo resnico. V toliko so mrtva teža emigrantskega telesa. Nasprotno mladina! Otok svoje dobe, je proizvod novih razmer in idej zato instinktivno dobro in napredno. Ne ovirajo mladino preživele ideje, sai je ne obdaja stara realnost, priča si in razvija nove nazore, sai jo obdaja nova realnost. Ali mar emigrantski pokret tako mladina ni potrebna? Stari so neodločni, šibki, kompromisarski, zakaj le tako morejo uveljaviti staro dobo v novi okolici. Mladina pa je prav zato brezkomplimisna, močna, udarna in odločna. Stari so materialno in duševno vključeni v verige ekonomske odvisnosti in vse kar iz tega sledi. Mladina danes ni dosti na boljšem, vendar mladina je in zato se še ni živila v te »razmerek«. In danes, prav danes, pred durmili usodnih dogodkov, potrebuje emigrantski pokret idealne mladine, v ničemer vezane, na vse pripravljene!

V emigrantskih društvin se zbirajo stari in mladi. Seveda vplivajo razlike, ki jih ločijo, na društveno delo. In ne v pozitivnem smislu. Vsak, ki sodeluje v našem pokretu, sam ve, koliko žalostne resnice je v tem. Stalna trenja, na vseh področjih, v vseh vprašanjih. In končno rezultati niso, kot bi bili sicer. Pri vsem tem pa leži naiveč dela seveda na mladini, stari so boli za grajo, hvale in »representanco«.

Po vsem tem ali ni jasno, da se mora emigrantska mladina delavska in intelektualna v okviru emigrantskih društev čim bolj osamosvoiti. Kot kažejo iskušenje od drugih, odgovarajo omladinske sekcije načeli potrebam in zahtevam mladine. Te nai bodo iedro in žariče emigrantskega dela, vzpodbuda k novemu trudu in naporu. Omladinske sekcije nai bodo magnet, ki bo pritegnil čim večje mase emigrantske mladine in iskal nihove sposobnosti.

Edino omladinske sekcije so sposobne za takо delo, edino one morejo pritegniti neorganizirane vrste mlajše emigracije, edino one morejo razviti do viška vse sile v doseg do skupnega cilja. Emigrantska mladina, na delo za našo stvar!

ZAŠTO JE ZAPLIJENJEN NOVI TAL. RJEČNIK

Kako javlja »Paris Soir« iz Rima zapljenjen je »Novi rječnik talijanskoga jezika«, sto ga je sastavio profesor Manfredi, a izšao je v nakladi Bietti. Do te je zapljene do sloz bog rječi »semitskih«, koja se u rječniku tumači. »Počinjam Sema, Izraelitanin.« Tom tumačenju dodano je tumačenje rječi »antisemitski«, za koju se kaže, da označuje osobu neuglavdenu koja se bori protiv Židova. To je prvi ustanovni veliki fašistički organ »Popolo d'Italia«, ki je žestokim rječima ustvaril protiv takovog tumačenja, tražeći da se poduzmu potrebne mire. Nakon tega je uslijedila i sama zapljena.

MARINETTI U BEGRADU

U Beograd je došao tvorac talijanskog futurizma, član talijanske akademije nauka. Marinetti, v razgovoru s novinarima g. Marinetti je izjavio, da je oživovorenje futurizma u fašizmu. Fašizam je ostvario futurizam iz njegovih prih dana. Futuristi su u fašizmu našli svojo realizacijo. Zato su futuristi optimisti. Mussolini je počao naprijed. On je poveo Italijan futuristički.

Nakon trodnevnog boravka v Beogradu, očitovan je tvorac futurizma Marinetti. On je za vrijeme boravka v Beogradu održao u okviru talijanske knjige predavanje o futurizmu.

Prije

ISTARSKO NARODNO BLAGO

Nekoliko istarskih narodnih pjesama iz Žminjštine i par riječi uz njih

»Istarska književna zadruga« izdala je godine 1924 knjigu Istarske narodne pjesme. To su pjesme uglavnom štampane još godine 1889 pod uredništvom dr. Matka Lagine. To je bilo u eri »Naše Sloga« dok je živio biskup Dobrila. Te su pjesme izdale kada se budila narodna svijest u Istri, kao jedan od dokaza da je Istra hrvatska zemlja. Štampa preko Učke u trojednoj kraljevini primila je zbirku ovakvo:

... Zbirka hrvatskih narodnih pjesama, sakupljene po Istri, što je nedavno ugledala svjetla u Trstu, gromko svakom dovičuje, da u Istri ima Hrvata koji još i danas pjevaju tanko glasovito svoje hrvatske pjesme u žalosti i radosti... do tle nije nestalo istarskih Hrvata. (Vijenac 1880).

Zbirka od 1924 raspolažala je uglavnom istim materijalom u mnogo gorim prilikama. Predgovor zbirke tvrdi ovako: »Mi se pouzdano nadamo, da će se u najkraće vrijeme pozvani latini posla i prirediti nam jedno veliko, definitivno izdanje svih naših istarskih, do sada objelodanjenih i neobjelodanjenih pjesama. Jedno takovo djelo bit će od mnogo veće, opće vrijednosti, nego li je ovo izdanje, koje i sve ovako popunjeno nema druge svrhe nego da u našim i suviše zaboravljivim dušama opet oživi i poveže ono, što u njihovim dubinama leži ukrućeno i razlomljeno.«

Pozvaniji su zatajili, barem koliko je meni poznato. Moramo vjerovati da ima još narodnoga blaga koje nije zabilježeno, a koje bi s mnogo uzroka bilo dragocjeno — a možda će ga zadesiti i nemila sudbina izumiranja.

Značajno je za zbirku iz godine 1924 da su gotovo sve junačke pjesme zabilježene u Premanturi. Tu stvar se dade protumačiti. Doseđenici donijeli su te pjesme u ove krajeve u novije vrijeće sa Balkanskog polutoka i ograničena je u glavnim na one krajeve koje dr. M. Malecki smatra kao krajeve štokavskoga govora.

Ostala Istra nema junačkih pjesama. Ni je bilo niti prilike da se one tamo stvore. Nije bilo velikih i epohalnih ratova. Narod je živio većinom kao kmet dijelom kao podanik Venecije, dijelom kao podanik germanских grofova. Po svuda je bilo najviše mučnog i teškog života. Škripa i škruguti nemilog kmetovanja. Život se razvijao samo kao pusta eksistencija bez jačeg osjećaja pripadnosti jednom većem narodu. Nema ni traga nekoj državnonapravnoj svijesti. Nijedan veliki rat nije išao preko Istre, toga malenog polutoka. Vojske bi se na prolazu samo dodirnile njene sjeverne granice. Ona čarkanja na medju unutar Istre imala su uz ine posljedice i psihološke. Ta čarkanja stvorila su jedan graničarski elemenat na uskom pojusu uz granicu, koji je često zaboravlja u svojem egoizmu i neukosti da je na pr. preko Drage njegov brat iste krvi i jezika i zalijetao se neodgovorno da nešto naplačka, prlo svoji za sebe od neprijatelja. Čini se da je mletačka vlast bila perfidnija i više nastojala u direktnom huškanju — dok je njemačka vlast bila hladnija i dalje, posrednje od naroda. Sve navale i pljačke pravatnog karaktera polazile su sa mletačke strane Istre.

I u takovim prilikama odvijao se život. Ma da nije bilo gradje za heroiske epopeje, to su ipak nadaren pojedinci dali dokaze divnih duševnih emanacija u pjesmama, koje je okolina prihvatala i čuvala ih usavršavajući im tekst i melodiju.

Pjesma više pjevana pjesma, nego recitovana, bolje reći jedino pjevana bila sama ili uz sopile, mijeh, mišnice, svirale ili šurlu, kako se sve ne zovu narodni instrumenti za sviranje, pratila je Istrane od rođenja i krštenja, na svakom koraku sve do polaganja u hladan grob.

Površ je sigurno da su istarske narodne pjesme, kar melodija više nego kao same riječi, najosjetljiviji seismograf koji je savršeno vjerno ubilježio sva raspoloženja na pritske stranih gospodara, jer domaćih nikada nije niti bilo. Te su pjesme (melodije) najvjerniji odraz čitavog teškog kmetovanja na onako škrtoj alj do ludila dragoi zemlji. U njima su izražene bolne i teške posljedice onih sitnih ali brojnih graničnih čarkanja kao i reakcija posve ličnog i obiteljskog života na sve te vanjske političke, gospodarske i ine prilike. Svima tim melodijama provejava i jedna melankolična ali neizmjerna neuništiva struja, struja otpora i odlučnosti za borbu — neku specifično istarsku borbu samoodržanja. To nam je najmilije.

Sve te melodije nije dosta samo jedan put čuti unatoč njihove značajnosti — s njima treba živjeti da ih se potpuno razumije. Tko je proživio djetinjstvo s njima bit će vječno s njima — ako nije pljeva ili slama. Tko ih nije slušao, treba ga samo žaliti.

Ja se ne razumijem u muziku, već se pored neposredno proživjelog oslanjam na naše: Brajšinu, Matetiću i Zlatiću čiji autoriteti svjedoče nesumnjivo o velikoj muzičkoj vrijednosti i osebujnosti istarskih napjeva i melodija. Ono što i na laika u muzici djeluje jest stvarno vrijedno, a ništa banalno, ma da laik ne znade protumačiti zašto je tome tako radi nedostatka nekih objektivnih činjenica.

Kada tako uzmemo stvar tada nam i zbirka od 419 pjesama ne sadrži svoju pravu i punu vrijednost, već imamo samo nešto od onoga silnoga. Mogli bi reći da im ono supstancialno nedostaje, a to je melodijska — glazba. Tom zgodom, ako i nemam pravo je lično, ali ima na pr. list »Istra« da potakne one sa spremom i znanjem da spase, sačuvaju toliko veliko blago. Ne držim da je baš dvanaesta ura, ali u vremenu će se život izmijeniti. Drukčiji život stvaraće nove melodije ili barem preinaciti stare, oprimike toliko koliko se i sam radi vaniških prilika promjenio. Drukčije će pjevati Istranin nakon deset sati rada ispod Kvarnera, do koljena u vodi, nego li je pjevao na žarkom suncu iz čvrke, kosiće, svračke i slaviće. Već za ovih nekoliko godina tempo života se je silno promijenio. Ta promjena ide svakako na uštrb onim stariim melodijama.

Ne znadim koga bih krio što ovo plišem. Najbolje nikoga. Ako ima neku vrijednost, onda je to zasluga Mate Balote, koji je dao ideju da objelodanim u »Istri« neke istarske narodne pjesme, koje sam zabilježio još u nižoj gimnaziji.

Nećete mi, cijenjeni čitaoci, uzeti na zlo, ako pred Vama dirnem uspomenu po kojnoga noneta, koji je s tolikom ljubavlju kazivao ove pjesme. Nekako čudno mu je svjetilo oko i milo mu je bilo slušati škrpula pera. Staračka sjeta obuzimala ga je na mahove, ipak je pokušavao grcajući pjevati da kaže »kakov je veras* za te besedi. Te stihove zapisat ćemo njenu na uspomenu.

Pjesme su iz Žminjštine. Boće reći, zabilježio sam ih na Žminjštini. Neću govoriti ni za jedan od »sedam gradova«. Te napominjem gledom na izdanje od 1924 godine, gdje je sakupljač zabilježio kod mnogih pjesnika mjesto od kuda su što je neznačno; umjesto da je naveo zabilježio je tu i tu. Iste pjesme ili u variantama pjevali se i u drugim mjestima. Kad bi bilo onako kako su sakupljači napisali tada bi devet desetina Istre bilo bez narodnih pjesama, ili ih nije niti jedna desetina zabilježeno. To može biti nevažna formalnost, ali nije suvišno ukazati na nju. Ispravno je reći napr. zabilježio u Lindaru, a ne Lindarsku.

I sve niže štampane pjesme imaju napjeve i ne recitiraju se, već se jedino pjevaju. Ne treba naročitog objektivnog svjedočanstva za tu tvrdnju. Jedan takav dokaz je bez sumnje, što se na Žminjštini, a vjerojatno i u drugim krajevima u pjevanju rablji drugi jezik nego u govoru. Nekoliko primjera:

* veras i viers = u našem kraju isto što i napaj. Kaže se na pr. ne znam na ki viers ili veras je ta pjesma.

u govoru: mat, mater u piesmi: majka
u govoru: manje u piesmi: meni
u govoru: bolan u piesmi: bolestan
u govoru: divojčina u piesmi: divočka

Nadalje u pjesmi se rabe novi oblici pa-deža a u govoru uvijek samo staro čakavski koji su sličniji stariim slovenskim oblicima, nego novim štokavskim. U nekim pjesmama se čakavština naprosti gubi u korist štokavštine. Da li je to moguće samo kod pjesama koje su eventualno prenijete iz krajeva gdje se govori štokavski, to bi mogao biti predmet studija za filologa, što ja nisam.

Ima više interesantnosti jezičnih u tim pjesmama.

To su mahom lirske ili tkzv. ženske narodne.

Kod nekih pjesama se osjeća da su bez završetka. U pjevanoj pjesmi to ne smeta, jer je ritam i melodija glavno a rijeci sporedne, ali smeta taj nedostatak pjesmi kao lirske tvorbi i estetski jedinicu. Ima među navedenim i takovih pjesama, koje su po svojim prilici sarno fragmenti jedne pjesme ili dviju različitih pjesama. Mi donosimo onake za kakve ih je kazivac smatrao da »gredo skupa«. I mijenjanje stihova vjerovatno govori za posljednje.

Napominjem da sam imao više pjesama, koje su tek malo ili više različite već štampane u zbirci od 1924, dakle u varijanti nekoj, ali tako blizoz da nisam smatrao potrebni da bih trebali ponovno štampati.

Dopuštam mogućnost da je među tim pjesmama možda i neka novija preudešena, a donešena iz rata bilo na Žminjštinu ili u kojoj drugi kraj Istre, a od tuda na Žminjštinu.

Ostavljam naslove pjesama kako sam ih još tada ubilježio. Metar stihova nije po svuda najidealniji, uzme li se u obzir da se ti svi stihovi pjevaju, onda postaje stvar shvatljivija.

Primjedje uz tih par pjesmica mogu biti netočne i posve krive. Nisu primjedbe ono što daje vrijednost tim pjesmama, bolje reći stihovima, već oni sadrže svoju punu vrijednost u sebi samima. Možda bi bilo najispravnije da se bez i jedne riječi samo naštampalo te stihove — ali nisam se mogao oteti ovome što sam pridodao, jer je nastalo spontano. Odmah kažem, da nije to moji »arat« nego po nevolji se tako desilo. Ako sam time izazvao, ljudi od »meštiera«, tako izazvao da javno reagiraju, bit će mi jako milo. — ha

Zahvala: Ugodna mi je dužnost da se zahvalim mojemu braću koji mi je požrtvovao pomoć oko srednjivanja pjesama — osobito kod kontrole da nije neka iz zbirke već tiskana u knjizi Ist. nar. pjesme 1924.

1 BOLESTAN SAM

Bolestan sam već od davnina
Zato su mi lica tavanaugh.
Ne boli me od bolesti
Već od tuge i žalosti.
Nije umro od bolesti,
Već od tuge i žalosti.

Kad moj grobac uzeleni,
Potruđi se dušo k meni.
Poklekni se na mom grobecu
Pomoli se dušo za me.
Na mom grobecu beli golub
Tu mi golub pozdrav nosi.

*

2 DA BI TVOJA MAJKA

Da bi tvoja majka
Tebe meni dala,
Ona bi parala
Da te je kralju dala.

Da bi tvoja majka
Tužno sproplakala
Da bi njene suze
Na kamen padale
Kamen bi se raspal
Suze bi ostale.

*

3 DA BI ZNALA MOJA MAT

Da bi znala moja mat
Ča je vuda kovomač
Ona bi ga gojila
Kak' divojka bašalak.

Bašalak se zeleni
Junak mu se veseli.
Već divojka junaku
Nego junak bašalku.

Jučer je bila ruda
Danas je koromač.
Nisam vide ljubu
Ni čera ni danas.
Muči, muči ljubo
Ču doći večeras.

Večera na stolu
Večerat mi ne gre
Ljuba mi se ženi
Paraš da mi je žal
Još mi je ma dražje
Da smo z ljubavi van.

4 HODI MI SLUŽIT*

Hod' mi služit sin visoki,
Jeno lito dan.

Dat' ēti ti ja čašu zlata

Da ju buš imal.

Dat' ēti ti ja čašu srebra

Da ju buš imal.

Kad nasluži sin visoki

Jeno lito dan

Otrgnut je čašu zlata

Ter mu je jo dal.

Još ni meni maljahnemu

Služba plačena.

Otrgnut je čašu srebra

Ter mu je jo dal.

Još ni meni maljahnemu

Služba plačena.

Otrgnut je gran naranče

Ter mu je jo dal.

Sad je meni maljahnemu

Služba plačena.

Prignula ga oko vrata

Ter ga je ljubnula.

* Ovu pjesmu donosim radi interesantnosti u pogledu spajanja više pjesama u jednu i nastojanja varijanta — zapravo je to određeno u smislu varijante i pjesme br. 34 Djevojka i junak i 41 Djevojka zove junaka u službu. Izdanje iz g. 1924. U 41 stoli Lilvisoke — priznajem da ne razumijem to ime, a gore stoji »SIN VISOKI«.

*

5 OD KUDA MI GREŠ

Divojčica narančica,
Od kuda mi greš?

»O junače mili brače,

Iz samla ti grem«.

Divojčica, narančica,

Što si kupila?

O junače mili brače

Jabućice dvje.

Divojčica, narančica,

Daj mi pol jene!

O junače, mili brače,

Rezat jo ne gren.

Divojčice, narančice,

Za koga su kupljene?

O junače, mili brače,

Za tebe su obadvje.

(Nastaviti će se)

KALENDAR-ALMANAH GRADIŠČANSKIH HRVATA

Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću, koje je okupilo u svojim redovima sve društvene slojeve hrvatske narodne muznine u Gradišću, osnovalo je i »Hrvatsku nakladu« (Stampa i naklada Viktora Horvátha, Neusiedl a. S. Njemačka). Ta je naklada, koja ima svoja zastup

SLOVENSKA KULTURA IN JULIJSKA KRAJINA

DELEŽ NAŠIH ROJAKOV V SLOVENSKI PIVOJNI KNJIŽEVNOSTI

OB PRILIKI RAZSTAVE SLOVENSKE KNJIGE

FRANCE BEVK

Zivljensko sposobnost in samobitnost ka-
kega naroda ocenjujejo in merijo njegova
dela na polju kulture in civilizacije. Sicer
danes precej glasno rožja sablja; zdi se, da
je brutalna fizična sila premagala duhovno.
Toda to je samo navidezno, je le bežni tre-
nutek strasti, ki od časa do časa vzplamti v
človeštvo, in pušča za seboj le ruševine in
zastoj. Kot edino veljavno merilo posame-
zognega naroda je vendar le njegova duhovna
moč. Odločajoče je število šolskih klopi,
knjižnih zbirk in izdaj, raznih kulturnih,
ekonomskih in socijalnih institucij, kajti
človek je vendar le bitje z dušo in srečem;
čim globlja in širša je njegova kultura tem
višje stoji, tem samostojnejši je v svoji ra-
sti in življenju.

Z letom jesenjo poteka dvajset let, od-
kar so slovenski narod mejniki razdelili na
tri dele; skoro tretjina njegove celote je
ostala za mejo ob Soči in Jadrnu. Če pre-
gledamo delo naših predstavnikov v sloven-
skem slovstvu in tej dobi, ugotovimo imenu-
naših ljudi povsod tam, kjer se je gradila
ponosna kulturna stavba slovenskega naroda
in to prav v vseh panogah. Lahko trdi-
mo, da naši pisatelji v slovenski literaturi v
povojni dobi prednjačijo, tako številno ka-
kor kakovostno, in s tem dajejo pečat kleno-
sti in življenski sposobnosti onega dela slo-
venskega naroda, iz katerega so izšli.

Istocasno, ko poteka dvajset let narodo-
vega življenga za mejami, praznuje Jugosla-
vija dvajsetletnico svojega obstoja. Društvo
slovenski književnikov v Ljubljani je to
obletnico proslavilo s smotro organizirano
razstavo slovenske knjige v povojni dobi. Ob
tej razstavi je bilo mogoče presoditi tudi de-
lež naših književnikov. Da je bilo delo na-
ših kulturnih delavcev v povojni dobi res-
zelo plodno, nam dokazuje naslednji pre-
gled:

Bartol Vladimir, doma iz Trsta, spa-
da v povojo generacijo slovenskih pisate-
lijev. Njegovo prvo delo, ki je izšlo v knjigi,
je drama »Lopez«, ki jo je izdal l. 1932.
»Modra ptica«. Temu prvemu delu je sledila
v l. 1935. zbirka novel »Al Araf«, l. 1938.
pa obširen zgodovinski roman »Alamut«, ki
ga slovenski kritiki brez izjemne povoljno
ocenjujejo in mu priznavajo veliko umetni-
ško vrednost. Svoje novele je objavljaval v
»Sodobnosti«, zadnja leta pa v »Modri pt-
ici«, kateri je v tekočem letu postal tudi
urednik.

Bevk France, doma s Cerkljanskoga, spa-
da v predvojno generacijo in je najplod-
ovitejši slovenski pisatelj. Pisal je najprej
liriko, nato je presel v prozo, udejstvoval pa
se je tudi v dramatični in mladinskom lepo-
slovju. Razšivel se je zlasti v povojni dobi.
V zadnjih dvajsetih letih je izdal celo zbir-
ko daljših in krajskih novel, povesti, romanov,
mladinskih zgodbic, pravljic in dram.
Mnogo njegovih manjših prispevkov pa je
tudi raztresenih prav v vseh slovenskih re-
vijah. Je poleg Andreja Budala edini naš
pisatelj, ki je tudi po vojni ostal v svoji ožji
domovini. Radi tega Slovenci tostran meje
mnogo njegovih del ne pozna. Najpriljub-
ljenejši so mu motivi, vzieti iz kmčkega živ-
ljenga, redkeje mččanskega, obdeluje pa tudi
zgodovinske snovi. V povojni dobi je iz-
dal sledenja dela: l. 1920 »Pastirčki pri kresu in plesu«, l. 1921 »Pesmi«; Njegovo prvo
večje povojo delo je roman »Faraon«, ki
ga je izdal l. 1922, naslednje leto mu sledi-
lo »Rabljci«; l. 1925. je izhajal v »Ljubljanski Zvon« »Suženj demona«, istega leta je
spisal »Smrt pred hišo«, ki jo je kasneje
prekrstil v »Ljudje pod Osojnikom« ter na-
turalistično novo »Muka gospa Veret«. L. 1926. je »Ljubljanski Zvon« priobčeval »Beg pred senco«, istega leta je izdal »Julijana Severja«. L. 1927 je izdal povest »Kresna noč«, v l. 1927.—29. je napisal triologijo
»Znamenje na nebuh«; v l. 1928. je izšel »Vi-
har«, 1929. l. »V zablodah«, in »Kriva«, l.
1930. je spisal roman »Clovek proti človeku«, dalje »Umirajoči Bog Triglav« in »Ja-
godoc«; l. 1931. je izhajala v »Mladik« po-
vest »Kamnarjev Jurij«, l. 1932. je izšel
»Veliki Tomaž« in »Železna kača«, l. 1933.
povest »Kozoreg« in »Gmajna«. L. 1934. je
Jugoslovanska knjigarna izdala njegove
»Izbrane spise«, Goriška Matica pa povest
»Dedič«. L. 1935. povest »Srebrnik«, l. 1936
pa »Samote«, »Mrtvi se vračajoči in potopis
»Izlet v Španijo«. Kot smo že omenili, je
spisal tudi nekaj iger, med katerimi naj-

omenimo enodejanko »V globini«, ki jo je
izdal l. 1922, l. 1925. pa je slovensko dra-
matiko obogatil z novim, posebno za nas
aktualnim delom »Kajn«. Isteleta je iz-
dal tudi mladinsko igro »Bedak Pavlek«. Za
mladino je napisal več proz, med katerimi je
posebno lepa povest »Tovariš« iz l. 1934.
Bevk je pisal tudi pod raznimi pseudonimi
tako Slavko Slavec itd. Naj omenimo še, da
je bila njegova enodejanka »V globini« pre-
vedena v angleščino, »Kresna noč« pa v
italijanščino.

Brnčič Ivo, doma s Prema, spada k
povojo literarni generaciji. Svoje novele je
objavljaval v »Ljubljanskem Zvonu«, kjer se
je udejstvoval tudi kot kritik.

Grahor Ivo, doma s Nabrežine, se je

že pred vojno udejstvoval, in sicer kot gim-
nazijalec pri »Zvonku« in pozneje »Ljub-
ljanskem Zvonu«. Svoje pesniški razmahi je
deseljal v prvih povojojih letih. L. 1920. je
izdal zbirko pesmi »Narecis«, isteleta pa
tudi zbirko »Primorske pesmi«. Pisal je tu-
di otroške pesmi, med njimi naj navedemo
zbirko »Miška osedlana« iz l. 1922. V zad-
njih letih se stalno oglašava v »Sodobnosti«

ter pripravlja novo zbirko pesmi iz novejše-
ga časa. Za nas so posebno značilne njegove
pesmi z motivi iz ožje domovine, polne
resničnega občutja.

Kosmač Ciril, doma s Tolminskoga
je pripadnik najmlajših slovenskih pripo-
vednikov in je vzbudil s svojo prvo novelo
»Cerkovnik Martine« pozornost ljubljanskih
kritikov. To, kot tudi nadaljnja dela n. pr.
»Gosenica«, »Hiša št. 13« in druge, je ob-
javljalo v »Sodobnosti«. Za nas je posebno
značilen, ker svoja dela posveča le našim
ljudem in dogodkom iz naših krajev. Zlasti
posrečene so njegove novele zajete iz živ-
ljenga v ječi (»Gosenica«, »Ogorček«). Sko-
da, da se ne oglašava več.

Kosovel Stanko, doma iz Tomaja na
Krasu, se je prva leta po vojni pridno udej-
stvoval v pesništvu ter je priobčeval svoja
dela v revijah, ki so izhajale v Gorici in
Trstu, kot n. pr. v »Mladik«, »Našem gla-
su«, ter v »Ljubljanskem Zvonu«. Ko se je
posvetil žurnalistiki, je polagoma popolnoma
utihiel.

Kosovel Srečko, doma iz Tomaju na
Krasu, umrl 27. maja 1926 na
svojem domu. Studiral je gimnazijo v Ljub-
ljani med svetovno vojno, kjer je končal
tudi univerzo. Kosovel, pesnik Krasa, za-
služi posebno poglavje v zgodovini naše li-
terature. Ko je legal pod kraško rušo, se
se naš narod ni zavedal kaj je zgubil. Šele po
njegovi smrti je zbirka »Pesmi«, ki je izšla
l. 1927, pokazala bogastvo njegove nota-
nosti in šele takrat smo se zavedli, kaj
nam je bil pokojni Srečko. Druga zbirka
njegovih pesmi pod naslovom »Izbrane pe-
smi«, je izšla l. 1931. in je obširnejša od
prve. Kosovel je že kot gimnazijec objavljala
svoje pesmi v »Mladik«, pozneje pa je sku-
šal v Ljubljani z ustanovitvijo dijaškega li-
sta prodreti v javnost. Poleg pesmi je ob-
javljala tudi črtice, eseje in razprave. V nje-
govih zapečetini čaka še vedno okrog 600 pe-
smi, 250 črtice in približno 100 esejev in
razprav na izdajatelja.

Kostenjevec Josip, doma iz 19. 2. 1864. v Vipavi, je umrl v Mariboru l. 1934.
Spada med starejšo generacijo pisateljev. Pi-
sal je daljše in kraješke povedi, pesmi, roma-
ne, novele in črtice. Med njegovimi povojo-
nimi deli je posebno znan »Krivec«, ki ga je
izdal l. 1921. Najplodovitejša doba njegovega
delovanja spada še v predvojni čas, po
vojni pa je večina njegovih del objavila Mo-
horjeva družba.

Kraigher Alojz, doma iz Postojne, je
po Govekarju najvidnejši predstavnik slo-
venskega naturalizma in njegova dela pred-
stavljajo višek te struje pri nas. Večina svo-
jih del je spisal še pred vojno. Udejstvoval
se je v pripovedništvu in dramatični. L. 1921
je izšlo njegovo literarno prigodniško delo
»Umetnikova trilogija«, obsegajoča tri dra-
matske slike, posvečeno Ivanu Cankarju, s
katerim ga je vezalo ozko prijateljstvo. L.
1923. je predelal drama »Školjka«, ki je iz-
šla že l. 1911. Njegovo zadnje večje delo je
vojna drama »Na fronti sestre Žive«. Kraig-
her je najbolj znan po svojem romanu v
dveh delih »Kontrolor Škrobac«, ki je sicer
izšel že pred vojno, je pa l. 1928. doživel
češki prevod. Poleg tega je spisal vsepolno

podlistkov in črtice in drugih spisov v »Ljub-
ljanskem Zvonu«. V reviji »Književnost« je
objavil l. 1934. odlomek iz romana »Na ri-
vieri«, l. 1935. pa v »Sodobnosti« odlomek
iz povesti »Krista Alba« in »Krvave rože«,
kar dokazuje, da še vedno pridno dela.

Lah Ivan, rojen l. 1881. v Trnovem pri
Ilirske Bistrici, umrl l. 1938. v Ljubljani.
spada k predvojni generaciji, ki je bila
močno pod Cankarjevim vplivom, vendar pa
se je skušal odresti romantike ter se pribli-
žati realizmu. Njegove najznačilnejše delo je
roman »Angelini Hidar«, ki ga je izdal l.
1922. in katerega snov je vzeta iz stare ko-
rotanske zgodovine. Značilna je tudi njego-
va povest »Sigmovo maščevanje«, ki jo je
spisal l. 1931. Poleg tega se je udejstvoval
tudi v dramatični ter je l. 1921. izdal dramo
v treh dejanjih »Noč na Hmeljniku«, zajeto
iz časa francoske okupacije. Njegovo ime
zasledimo tudi med mladinskimi dramati-
ki z raznimi pravljicami, med katerimi naj
omenimo »Pepluh«, ki jo je izdal l. 1926.
Lah je pisal svoje novele in povesti v »Ljub-
ljanskem Zvonu«. Bil je plodovit tudi kot kul-
turni, slovstveni ter politični publicist in
podlistkar. (Konec prihodnjih).

NOVE KNJIGE I REVIE

»ZBORNIK 39«

U Ljubljani je izšao prvi broj zbor-
nika »Zbornik 39«, koji će izlaziti četiri
puta godišnje pod uredništvom Tone
Seliškara. Prvi broj obasiže 160 stranica
velike osmine i vrlo ukusno je opremljen.

Prva zanimljivost tega zbornika je u
tome što u njemu saraduju hrvatski,
slovenski i srpski pisci, ali ne kao pret-
stavnici jedne kulture (jugoslovenske), več kao pretstavnici triju kultura: hrvatske, slovenske i srpske kulture. U uvodnoj riječi se ističu motivi radi
kojih se osnovao zbornik na toj bazi: medjusobno upoznavanje kulturnih do-
bara jugoslovenskih naroda i njihovih
individualnosti na bazi jednakopravnosti.
Uz slovenske priloge, tu su i prilozi
na hrvatskom odnosno srpskom jeziku,
a dvije su pjesme i na makedonskom.

Ivo Grahor objavljuje studiju iz po-
drudja kulturne filozofije »Ob prerezu Evrope« u kojoj razmatra poslednje poli-
tičke dogadjaje u vezi s Čeho-Slovač-
kom. Grahor postavlja taj problem kao
filozofski problem kulture — osvjetljuje
pozadinu posljednjih dogadjaja i raz-
jašnjuje problem pesimizma i panike
koji je zahvatilo demokratske krugove.
Ukazuje na izvore kritičica o propasti
demokracije, postavljajući pitanje o bi-
ti demokracije i s time u vezi rasčlanju-
je komponente češke demokracije. Na-
suprot tome postavlja snage reakcije u
Evropi i ulogu tih reakcionarnih snaga u
posljednjim političkim dogadjajima.
Grahor otklanja pesimizam i tvrdi da
su propale jedino neke demokratske
društvene tворbe, ali moč kulture —
sto je skoro sinonim demokracije — ni-
je propala.

Osim Grahora je od naših u tom
broju objavila jednu pjesmu (Orač) Lucija R. Petelinova, a Grahor prikazuje,
uz ostale dvije, i posljednju knjigu Bartolov roman »Alamut« o kojem
smo i mi pisali na ovom mjestu.

Dr. Lojze Kraigher objavljuje novelu
»Razočaranja«.

Radi pomanjkanja prostora ne mo-
žemo se osvrnuti i na ostale odlične pri-
loge tega jedinstvenoga almanaha, koji
se naručuje na adresu: Uprava »Zbor-
nika 39«, Ljubljana, Gregorčičeva ul.
23. (God. pretplata 100 Din, pojedini
broj 30— dinara).

SODOBNOST. neodvisna slovenska
revija, Ljubljana štev. 1-1939, urednik
Ferdo Kozak. V tej številki objavlja
Igo Gruden eno pesem, a Lino Legija
pričakuje italijansko zbirko sonetov
»Carso« (Dario de Tuoni). »Sodobnost«
izhaja mesečno, ter stane na leto
120 Din.

DVE IZREDNO VAŽNI SLOVENSKI KNJIGI

Albin Prepeluh: Pri pombe k
naši prevrtni dobi, Ljubljana
1938 — založba Univerzitetne tiskarne J.
Blasnika nasl. d. d. Koncem lanskega leta
je izšla v Ljubljani gornja važna knjiga,
ki prinaša spomin oz. del spominov pok-
politična in publicista Albina Prepeluhu.
Knjiga je tudi za našo ramere izredno važna
ter zelo podrobno opisuje dogodke, ki
so se odigravali okoli l. 1918 na Primors-
kem. Poleg 284 strani autorjevih spominov,
obsegata ostal del knjige, katera obsegata
v celosti 562 strani majhnega formata, po-
membeno analizo Prepeluhovega idejnega
razvoja in dela, ki jo je napisal priznani
slovenski publicist Dušan Kermáner. Tudi
ta del ima mnogo važnih mest, ki se tičejo
Primorske. Za danes knjigo samo regi-
striramo in bomo ob prvi priliki o njej ob-
širneje govorili.

Kočevski zbornik, Ljubljana 1939, izdala je založba založna Družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani, uredil pr-
vomestnik družbe ing. Janko Mačkovšek. To
knjigo registriramo kot izredno važno
za slovensko narodno vprašanje. Knjiga
obsegata 9 znanstvenih razprav o proble-
mu kočevskega ozemlja in to tako kritično
pisanjih, da jim nihče ne more podprtati
tendenč, takor bi bilo z ozirom na današnji
polozaj morda mislit. Zlasti bi tu ome-
nilo strogo znanstveno razpravo Franceta
Maroltja, ki nosi naslov »Slovenske prvine v
kočevski ljudski pesmi« in ki obsegata oko-
li 150 strani. Tudi o tej knjigi bomo kasneje
obširneje raspravljali. — ž. j.

RAZSTAVA SLOVENSKE KNJIGE V LJUBLJANI

Del slovenskih knjižnih publikacij s Primorskem iz povojske dobe

